

Corylus avellana FK ÖGLUNDA E - hassel FK ÖLUNDA E

Välkänd storvuxen buske till buskträd för parker och naturplanteringar

KORT VÄXTBESKRIVNING

Växtnamn: Corylus avellana FK ÖGLUNDA E - hassel FK ÖGLUNDA E
Härdighet: Zon 1-4
Växtsätt: Stor bred buske, flerstammig, bildar knippen. Höjd 4-7 m.
Frukt: Hasselnötter, mognar i augusti-september
Växtplats: Sol-skugga. Anspråkslösa jordkrav men väl-dränerat.
Användning: Landskapsväxt, skyddshäckar
Övrigt: Tål industriklimat. Populär buske för ekorrar, möss och fåglar.
E-merit: Klimatanpassade frökällor minskar risken för vinterskador.
Ursprung: Utvald av Tomas Lagerström, Projekt Svenska Frökällor, SLU, Ultuna.

UTFÖRLIG VÄXTBESKRIVNING

Bakgrund/ursprung

Hassel är allmän i södra Sverige upp till Dalälven. Längre norrut finns mindre förekomster av hassel på så kallade reliktolaker, på kalkrika sydvända bergssluttningar långt upp i Västerbottens inland. Dessa reliktbestånd härstammar från tidigare värmeperioder, till exempel bronsåldern. Hassel växer vild i hela Europa till västra Asien och Nordafrika.

E-materialen har generellt bra klimatanpassning. I en jämförande studie i Uppsala mellan en norduppländsk och en sydostskånsk hasselpopulation konstaterades att den sydliga var betydligt senare i invintring. Några klimatskador uppstod dock inte på någon av populationerna. Men det är tydligt att klimatanpassningen följer en nord-sydlig gradient, vilket ytterligare stödjer rekommendationen att inte använda syd- och mellaneuropeiska material i planteringar så långt norrut som i Sverige. När den stora vågen av naturlika planteringar svepte fram över Syd- och Mellansverige under främst 1980-talet var allt material importerat, vilket förklarar den stora plantavgången.

På basis av försök på Ultuna har två frökällor valts ut för olika geografiska områden i hasselns utbredningsområde i landet.

FK ÖGLUNDA E: I Öglunda, norr om Billingen i Västergötland. Denna rekommenderas för zon 1-4.

FK GARPENBERG E: Den nordligaste populationen härstammar från Garpenberg. Denna enhet rekommenderas för zon 3-5.

Beskrivning

Hassel är en upprättväxande, med tiden högvuxen och riktigt grov buske eller buskträd. I soligt läge bildas en tätvuxen och kompakt buske med riklig blomning, medan hassel i skuggiga lägen bildar mer graciösa, eleganta och lätta, brett sökande grenar. Blomningen är elegant.

På de unga hasselskotten sitter knopparna i spiral runt skottet. Knopparna är runda, lätt tillplattade och gröna och i stark sol mer rödbrunarlupna.

Hassel kan lätt föryngras och levande stubbar och skottskogsplantor lär finnas, vilka är mer än tusen år gamla. Föryngringen i en hasselbuske består av starkt växande ungsnitt, vilka med lätthet växer mer än 2 meter på en säsong. Dessa skott kallas hasselspön. Efter nedskärning av en äldre hasselbuske skickar stubben upp många hasselspön, vilka på en säsong kan tillväxa upp till 3,5-4 meter.

Liksom hos alarna sitter han- och honblommor åtskilda på plantorna. Hanhängena bildas redan sommaren innan blomåret. De är mycket lättväckta av lite värme under vårvintern och trots kylan pollineras fullt fertila frön. Vissa år händer det emellertid att vårkylan blir för stark varvid fröna får

frostskador och senare torkar in.

Honblommorna utvecklas från separata knoppar som inte kan urskiljas från bladknoppar. Blomman består av en liten röd tofs i toppen på en ordinär knopp.

Efter pollinering utvecklas en tätt sammansatt fruktställning, med hasselnötterna hårt fastsatta i ett skruvstäd av bägarblad. Hassel har ett för släktet enkelt frukthölje i motsats till turkhasseln, *Corylus colurna*. Nöten är upp till ca 2 centimeter lång. Form och storlek varierar mycket mellan plantindivider och år.

Skotten är rödbruna med tätt utspärrad hårighet, bestående av klubbliknade körtelhår. Tillsammans med de runda knopparna är detta de bästa särskiljande karaktärerna vid jämförelse med yngre alm. De äldre skotten får en bark som vid basen är tydligt tunt uppsprucken och nätådrig och liknar därmed bark med motsvarande placering på måbär, röda vinbär samt vissa björkar.

Bladen är runda till brett äggformade, plötsligt tillspetsade. De är grunt sågade och mjukt håriga, på våren ljusst gröna, senare mörkt gröna och ännu senare höstfärgade i gult.

Växtplats

Hassel föredrar näringsrika friska jordar men tolererar ett bredare spektra av jordtyper och fuktighet. Arten förekommer både i soliga bryn och i skuggiga lägen i undervegetationen i såväl barr- som lövskogar. Växetsättet i soliga lägen blir tätt upprätt med rik blomning och fruktsättning, i motsats till den skuggiga växtplatsens glesa hasselbuketter, där blomningen inte är lika yppig men där helhetskaraktären som en blommande graciös buske är väl så tilltalande.

Användning

Hassel har många användningsområden. Den är ett självklart inslag i planteringar i landskapet, såväl som underplantering i glesare skogsbestånd, i olika positioner i bryn samt som solitär eller solitärgrupper i beteslandskapet.

I tätortssammanhang är hassel ett bra högbuskmaterial för kraftiga och friväxande häckar och buskage i parker. Vackra lövgångar kan skapas av hasselbuskar planterade parvis i långa rader på ömse sidor om en gångväg. Antingen kan man välja friväxande lövgångar, med härligt skuggande höga välvda valv, eller frodiga lövtunnlar skapade av starkväxande hasselspön, vilka utvecklas efter regelbundna nedskärningar vart femte år, med start ca 6-8 år från plantering.

Friväxande solexponerade hasselsolitärer kan med rätt skötsel bli "fruktträd" med rika skördar av nötter till glädje både för människor och för djur. Al, björk och hassel bidrar starkt till vårens pollenallergi, vilket särskilt bör beaktas vid växtval på gårdsmiljöer och lekplatser.

Förökning

Hassel förökas med frö som sås ut på våren.

Övrigt

De plantkvaliteter som förekommer i plantskolorna är, utöver häck- och landskapsplantor, busk- och solitärbuskplantor. Av de senare finns ett stort utbud av storlekar, dock inte av E-materialet, där främst storlekar upp till topphöjd 150-200 centimeter förekommer.

Växtbeskrivning/källa

Tomas Lagerström, SLU/Uluna

Publicerad i Gröna Fakta 7/2002, Växter för framtiden IV.

Litteratur:

Aldén, B. m.fl. 1998. Kulturväxtlexikon. LT.

Bean, W. J. 1976. Trees & Shrubs Hardy in the British Isles, vol I, 8th edition. John Murray.

Krüssman, G. 1976. Handbuch der Laubgehölze, Band I, 2 Auflage. Paul Parey.

Mossberg, B. 1992. Den Nordiska Floran. W & W.